

NIET NORMAAL

Niet Normaal

Difference on Display

Manifestatie | o.a. in Beurs van Berlage, Amsterdam | 13 december 2008 - 8 maart 2009

Hoe normaal is het
verschillend te zijn?

Niet Normaal toont het
in woord en beeld, met
gezondheid als invalshoek.

Hoe kijken we naar
onszelf? En naar anderen?

Niet Normaal verruimt de
blik. Zonder etiketten.

Diversiteit of eenheidsworst Nieuwe intelligente technologieën bieden veelbelovende perspectieven voor de participatie van mensen die fysiek, psychisch of verstandelijk anders zijn. Krijgt de technologie de overhand, dan volgt het zwarte scenario van een samenleving waarin de **maakbare perfectie** de maatstaf wordt. In een dergelijke maatschappij wordt discriminatie op grond van gezondheid en genetische constitutie normaal.

Een voorbeeld van een positieve ontwikkeling is het Exo-skelet. Dit is letterlijk een extern skelet dat speciaal voor mensen met een dwarslaesie is ontwikkeld. Hiermee kunnen zij zich weer verticaal voortbewegen. Deze uitvinding versnelt het emancipatieproces en maakt hen sterker dan ooit. Ook het leger en reddingswerkers zien nieuwe mogelijkheden met behulp van dit pak. Stamceltherapie is een al wat meer omstreden voorbeeld. Britse profvoetballers laten in toenemende mate de navelstrengen van hun pasgeboren baby's invriezen. Dankzij deze techniek zijn de topsporters verzekerd van stamcellen die helpen bij de genezing van complexe blessures.

Uitvindingen worden in steeds sneller tempo geëxploiteerd door commercie en mondiale economie. Door gentechnologie kunnen we straks al voor de

geboorte ieders ziektekansen voorspellen, omdat we in staat zijn het menselijk genoom volledig in kaart te brengen. Betekent deze prenatale screening dat alleen nog perfecte kinderen geboren zullen worden? Zijn we **op weg naar een genocratie** waarin niet diversiteit maar eenheidsworst het streven is?

Bij *Niet Normaal* ontmoeten kunst, wetenschap en het dagelijkse bestaan elkaar. Spraakmakende kunstenaars brengen bovengenoemde dilemma's in beeld. Welke keuzes maakt de bezoeker in **het spanningsveld tussen hang naar perfectie en ruimte voor diversiteit**? In een prikkelend parallelprogramma vol film, muziek, theater en debat laten wetenschappers en ervaringsdeskundigen hun licht schijnen over de toekomst van het verschillend zijn. De activiteiten vinden niet alleen in de Amsterdamse Beurs van Berlage plaats, maar ook in andere Nederlandse steden.

De **onverwachte invalshoek** van de manifestatie stelt alles op scherp. Krijgen mensen met een handicap of chronische ziekte in onze hightech samenleving dezelfde kansen? Of staat een tweedeling op stapel op basis van fysieke conditie en genetische make-up? *Niet Normaal* prikkelt en zet aan tot nadenken.

Tentoonstelling De tentoonstelling is aantrekkelijk voor een groot publiek. Zij verleidt de bezoeker met herkenbare beelden, ervaringen, humor en shock-effecten. *Niet Normaal* maakt gebruik van de hedendaagse voyeuristische belangstelling voor het transparante, onvolmaakte en geperfectioneerde lichaam.

Op verschillende manieren ervaren de bezoekers van *Niet Normaal* hoe normaal het is om verschillend te zijn. Kern van de manifestatie is een dynamische tentoonstelling. Deze is opgebouwd uit drie lagen: SAMENLEVING STAD BEWONER

Ze lopen door elkaar heen en beïnvloeden elkaar. Hoog boven in de imposante Beurshal ondergaan de bewoners (de bezoekers) de samenleving via voortdurend wisselende projecties. Op de beursvloer is de stad aanwezig: een visionair conglomeraat van flexibele gemeenschappen. Gebouwen en instituten staan kriskras door elkaar. Soms kun je als bewoner ergens een privé-domein binnenwandelen. Op een volgende plek beleef je de stad en de samenleving buiten 'op straat'.

Op alle niveaus staat één vraag centraal. Hoe bepaalt normering de manier waarop we naar elkaar kijken en hoe we ons gedragen? De tentoonstelling dwingt de bezoekers om dit vanuit verschillende invalshoeken te bekijken: de maakbaarheid, de biopolitiek en de relatie tussen mens en machine.

Worden we allemaal Barbies of Kens?

Of biedt maakbaarheid nieuwe
kansen voor diversiteit?

SAMENLEVING STAD BEWONER

Mensen bekijken elkaar op grond van vooronderstellingen. Meestal zijn die gebaseerd op een onuitgesproken norm. Dat is gemakkelijk. Het spaart tijd en maakt nadenken overbodig. Maar het is ook problematisch.

Want de ervaring leert dat de wereld niet is in te delen in 'wij en zij'. Door de voortschrijdende technologie komen we er achter dat niemand zonder beperking of ziekte is. Een virus, kankergezwell, chip, medicijn, voedingsmiddel of trauma kan plotseling veranderingen aanbrengen. Veranderingen die mogelijk genetische consequenties hebben voor volgende generaties.

Eigenlijk zijn we allemaal anderen voor elkaar. Toch klampen we ons vast aan vooraf bepaalde normen en identiteiten. Wat gebeurt er als we de teugels laten vieren? Als we ons afvragen wat normaliteit eigenlijk is en wat het ons oplevert? Benaderen diversiteit en variëteit het dagelijkse leven niet dichter dan de illusie dat we allemaal standaard zijn?

Niet Normaal rekt de grenzen van de waarneming op.

Maakbaarheid en biopolitiek Laagdrempelige cosmetische ingrepen en een karrenvracht aan farmaceutische middelen brengen het dwingende schoonheidsideaal en een perfecte gezondheidsstatus binnen ieders bereik. Een dankbaar onderwerp voor kunstenaars.

Victor Bouillet slaat met de simpel ogende foto **Kate, waiting** (2005) de spijker op zijn kop. Hoezo perfect? Iedereen in het verband, bepleisterd, met een beugel of gecorrigeerde beenlengte.

Met de video **Living a Beautiful Life** (2004) toont Corinna Schnitt genadeloos de leegte en vervreemding die ontstaat wanneer een man en vrouw hun perfecte leven beschrijven: mooi, succesvol, slimme kinderen, een huis met zwembad in de tuin.

Gillian Wearing liep op straat met een serie tekstborden waaruit voorbijgangers konden kiezen met welke tekst ze op de foto wilden. In het werk **Signs that say what you want them to say and not signs that say what someone else wants you to say** (serie, 1997) blijkt een man in driedelig pak ineens niet de snelle en gewiekste zakenman te zijn, maar ook andere, onvermoede kanten te hebben.

gemedicaliseerde blik
maakbaarheid en biopolitiek
make-over
sturing en bemoeienis

Commercie en media De invloed van commercie, media en overheid met de manier waarop we leven, maakt dat we steeds minder ons eigen leven in de hand hebben. Een sturing die subtiele vormen aanneemt sinds we ons veel van de geboden en verboden onbewust eigen hebben gemaakt. Een strakke hand van de overheid is niet meer nodig: we regeren onszelf.

Individualiteit is een groot goed. Maar wat als de vrijheid van de een ten koste gaat van die van de ander? Voer voor een kunstenaar als Aernout Mik, wiens **Osmosis en Excess** (2005) die obsessieve consumptie en verspilling in de huidige cultuur aan de kaak stelt met beelden van autokerkhoven, afgewisseld met prefab discount apotheken aan de grens van Amerika en Mexico.

De mogelijkheden die media, commercie en multinationals bieden, zijn tegelijkertijd uitgangspunt voor empowerment-bewegingen van mensen met een handicap of chronische ziekte.

Een documentaire film als **Murderball** (2004) weet het stereotype beeld dat heerst over mensen in een rolstoel op alle mogelijke manieren te keren.

geleefde werkelijkheid
commercie en media
ideale mens
overmaat en verspilling

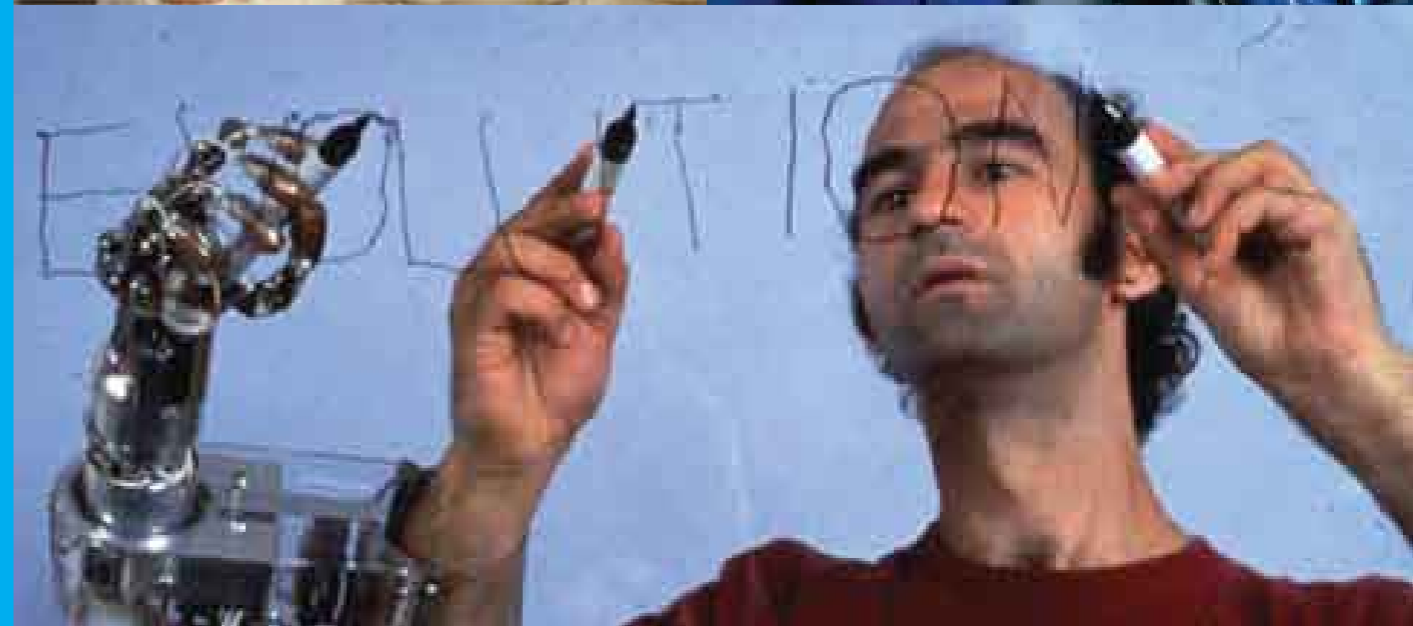
Intelligente technologieën Computergestuurde interfaces tussen mens en machine, robotische aanpassingen, chips die de hersenen activeren, recombinant DNA-technologie om genetische defecten te herstellen of stamcelimplantaties om degeneratieve ziekten te keren: een grote diversiteit van het mensenras kondigt zich aan. Niemand ontkomt aan de grensvervaging tussen mens en machine.

Stelarc, een kunstenaar die al decennialang zijn eigen lichaam aanpast met behulp van robotica en cybernetica, belijdt in **Evolution** (1997) zijn geloof. De 'posthumane' mens zal zijn eigen lichamelijke en mentale beperkingen niet langer als gegeven accepteren.

Kunstenaars als Jane Prophet en Amirthi Perera bevinden zich op het snijvlak van wetenschap en ethiek. De interactieve driedimensionale installaties **Cell** (2003) en **Screen** (2001) stellen vragen over onze toekomst. Willen we een wereld waarin genetische make-up, gezondheidsstatus of zelf veroorzaakte risicofactoren bepalen of je mee mag doen of niet? De mogelijke antwoorden liggen verscholen in ons eigen kritische vermogen. En in onze gedeelde verantwoordelijkheid voor de onuitgesproken, maar allesbeheersende norm.

diversiteit
intelligente technologie
robotica en gentechnologie
genocratie

Houden we afstand uit angst en onwetendheid?

Of vinden we herkenning in
het besef dat we allemaal
kwetsbaar zijn?

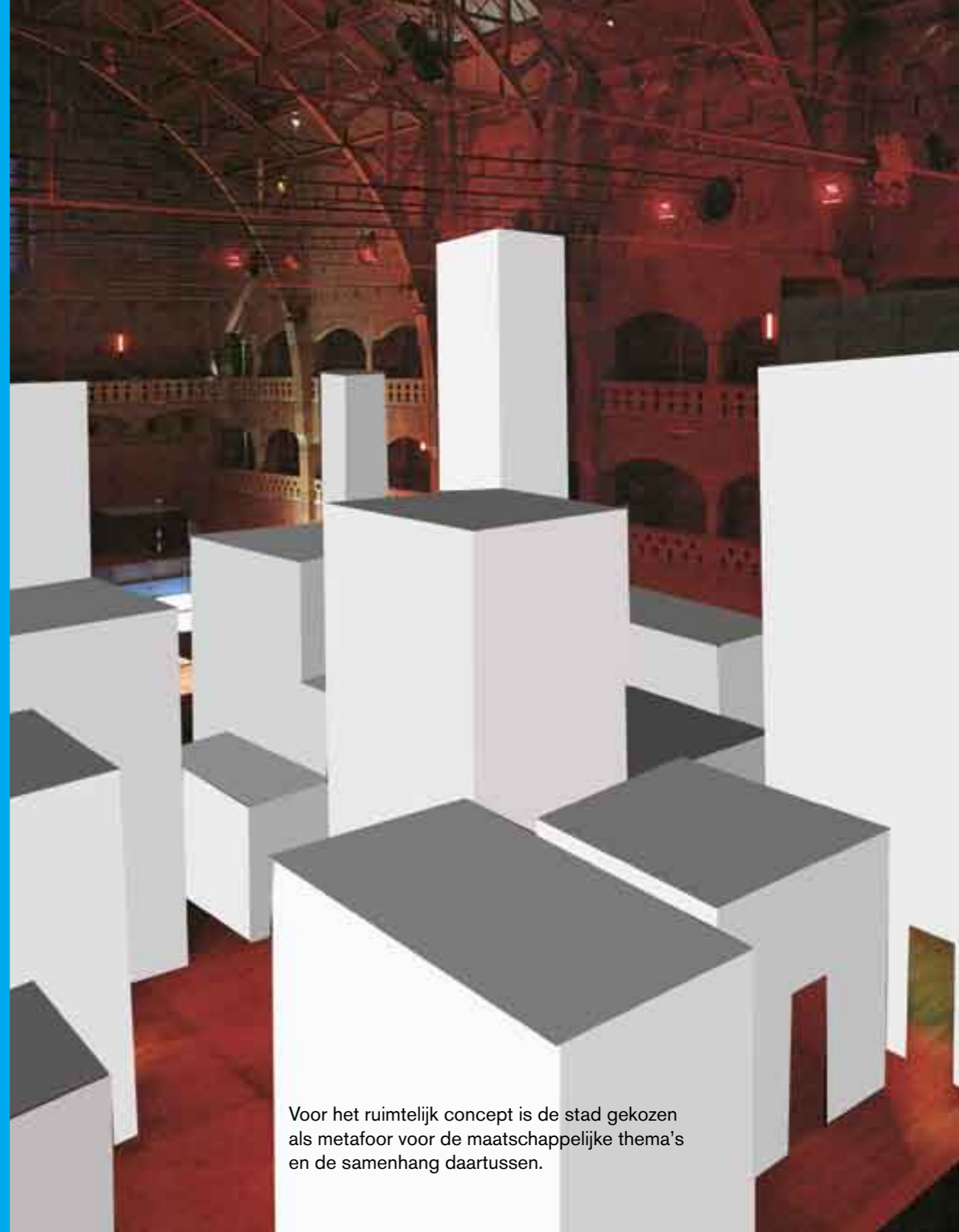
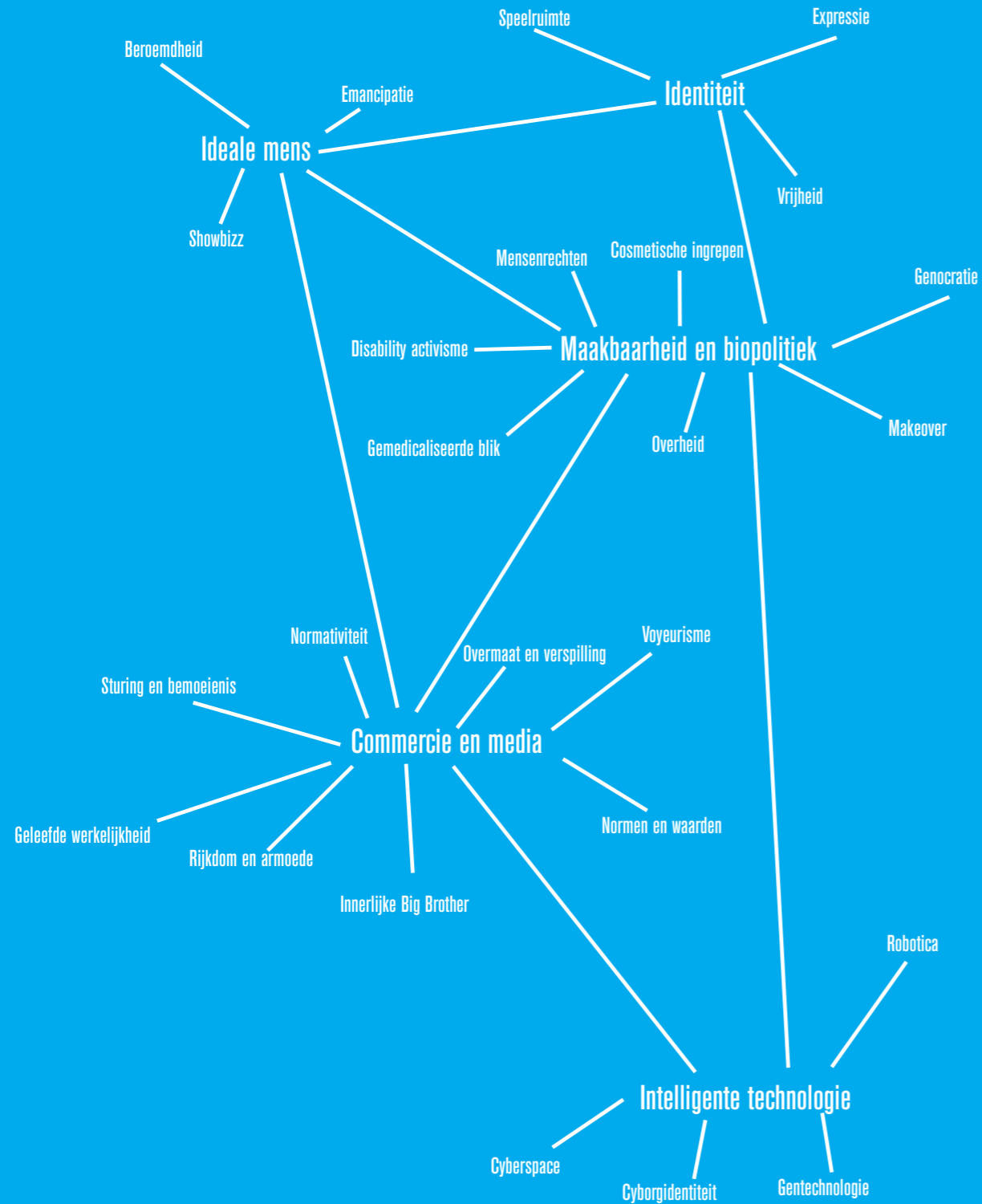
SAMENLEVING STAD BEWONER

Niet Normaal staat symbool voor vrijheid, diversiteit en flexibiliteit. Een dynamische stad, waarin een mens zich afwisselend anoniem en geborgen kan voelen. Een stad die inspireert om norm en verschil te visualiseren.

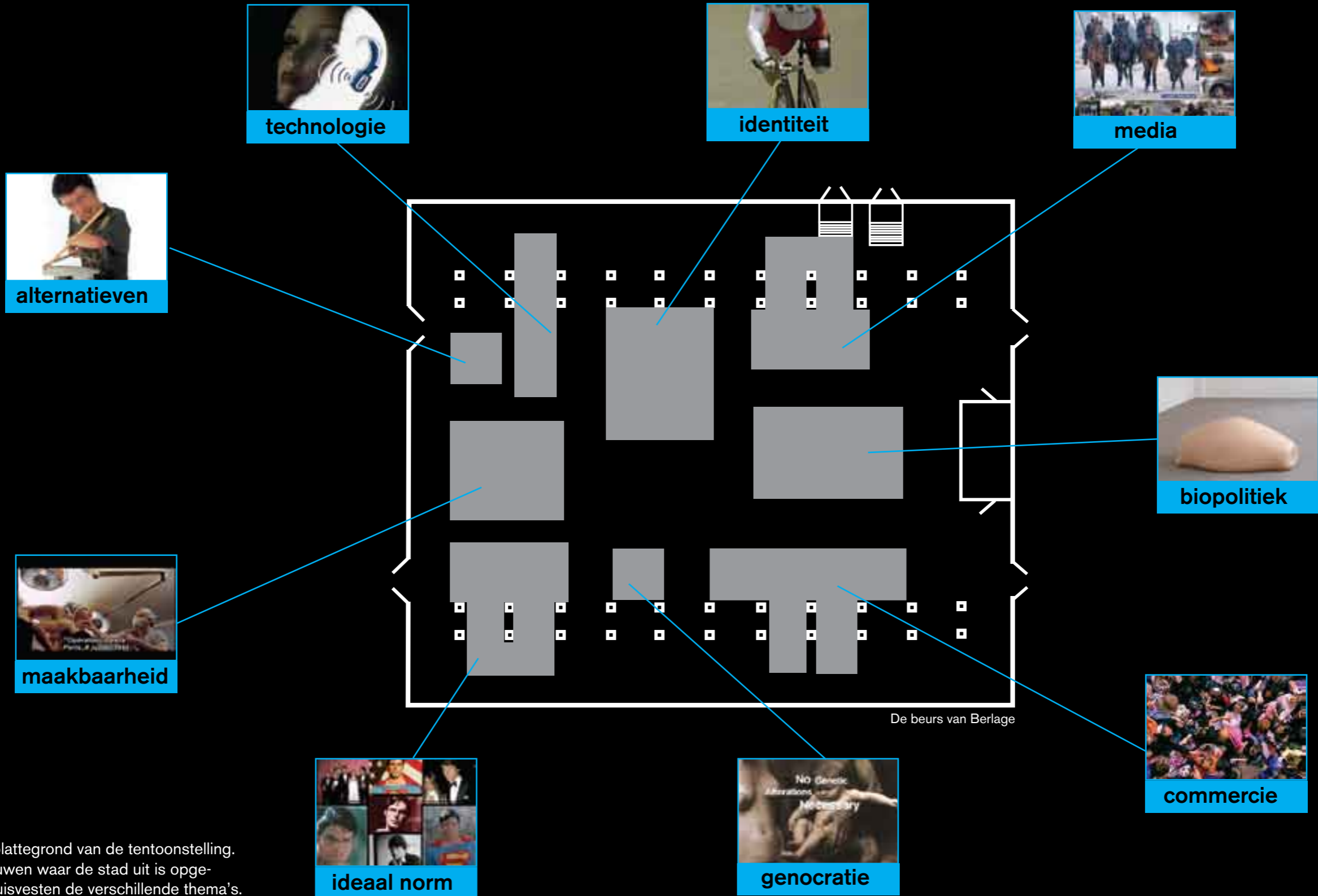
Het ontwerp van de stad opent een wereld die in dienst staat van het verhaal en ruimte biedt voor de eigen verbeelding. Op het stratenplan van de stad verrijzen bouwwerken van openbare en privé-ruimten, een wirwar van straten en pleinen. De opgestelde kunstwerken krijgen autonome ruimte en tegelijkertijd bijval of commentaar. Ze spiegelen, weerspiegelen en krijgen betekenis in de beleving van de toeschouwer.

Licht, bewegende beelden, geluid, taal, virtuele hightech en driedimensionale elementen vullen de Beurshal volledig. Dankzij de veelheid aan soms snelle, dan weer langzame beelden en de confrontatie met teksten en documentair materiaal, is iedere bezoeker in staat haar of zijn eigen verhaal te creëren.

Al 'zappend' baant de bewoner zich een weg door en langs de hectiek. Alle onderdelen zijn voor iedereen toegankelijk. Ook is het mogelijk de stad met

Voor het ruimtelijk concept is de stad gekozen als metafoor voor de maatschappelijke thema's en de samenhang daartussen.

Fictieve plattegrond van de tentoonstelling.
De gebouwen waar de stad uit is opge-
bouwd huisvesten de verschillende thema's.

Progress²

- Homo
  - Stone Tools
- Homooid
  - Social
- Australopithecus
  - Walk Upright
- Homo habilis
  - Tools Language Moby
- Homo erectus
  - Fire Wood Use
- Homo sapiens
  - Brain Development
- Homo sapiens sapiens
  - Human Being
  - Enlightenment
  - Humanism
- Transhuman
  - Extremes / Transhumanism
  - Super Computing / Intelligence
- Posthuman
  - Genetic Augmentation

Impressie van de tentoonstelling.
De gebouwen zijn drager van de collectie.

De bewoners (de bezoekers) worden geconfronteerd met wisselende projecties die boven de stad te zien zijn.

Accepteren we mensen met een genetische risico- factor?

Of worden we afgerekend op
onze gezondheidsstatus?

SAMENLEVING STAD BEWONER

De bewoner baant zich een weg door de stad. Het bewustzijn ontluikt, bij elke hoek of kruispunt. Niet omdat het opgelegd wordt, maar doordat de bezoeker de eigen bril gaat ervaren. De bril waarmee je kijkt, waarmee je de samenleving, de ander en ook jezelf waarneemt.

Door de gelaagdheid van de beelden die je naast, tegenover, onder, boven en door elkaar ziet, **slaan momenten van herkenning om in vervreemding, confrontatie of een schaterlach.** Kunstenaars zetten het idee van verschil en norm op losse schroeven.

Niet Normaal houdt labels bewust buiten de deur. Dat het niet duidelijk is welke afwijking van de norm op grond van gezondheid of validiteit nu ten grondslag ligt aan de bijdragen, brengt de bewoner in verwarring. En dat is precies de bedoeling.

De stad vertelt en deelt alledaagse verhalen. Een eenduidig antwoord op de vraag waar de grenzen liggen, geeft de manifestatie niet. *Niet Normaal* zet de bewoner aan het denken door een presentatie van paradoxen. Wat is norm en wat is verschil? Wie zijn nog 'wij' en wie nog 'zij'?

**Glamourfoto van Roos
Prommelschenkel**
Govert de Roos

Mis(s) 2006 en Ambassadeur
Onbeperkt Nederland.

Kelly
Still, videoprojectie (38 min) en
geurmachine, 2006
L.A. Raeven

Kelly is de hoofdpersoon in een fictieve autobiografie. Al snel wordt duidelijk dat ze een eigenaardig leven leidt, volledig gedictieerd door een obsessie met eten. Elk grammetje wordt gewogen en iedere calorie geteld. Haar intelligente en manipulatieve berekening maken dat Kelly's gedrag vreemd en tegelijkertijd heel herkenbaar over komt. Door zich ogenschijnlijk te voegen naar haar omgeving weet ze uiteindelijk zelf te bepalen wat normaal is.

The whisper heard

Still, videoinstallatie, 2003
Imogen Stidworthy

Een oudere man met afasie studeert samen met een kind dat net de taal ontdekt een stuk in van Jules Verne. Al ploeterend door de tekst ontstaat een nieuwe, actieve grammatica die sporen van stemmen en visuele gebaren integreert. Hands maken beelden, woorden en stemmen maken vormen. Beide creëren nieuwe vormen van schoonheid.

Anthro-Socio

Still, installatie met drie projecties
en zes monitoren, 1992

Bruce Nauman

Op de wanden en monitoren wordt het hoofd
zichtbaar van een man, draaiend om de eigen
as, zingend 'feed me/eat me/antropology, help
me/hurt me/sociology en feed me, help me, eat
me, hurt me'. Door de lichamelijke, directheid
en tegenstrijdige eisen wordt de toeschouwer
uitgedaagd na te denken over de relatie tussen
mens en machine en over de betekenis van
mens zijn in de huidige samenleving.

Op verschillende plekken kan de bezoeker zelf interactief zijn.

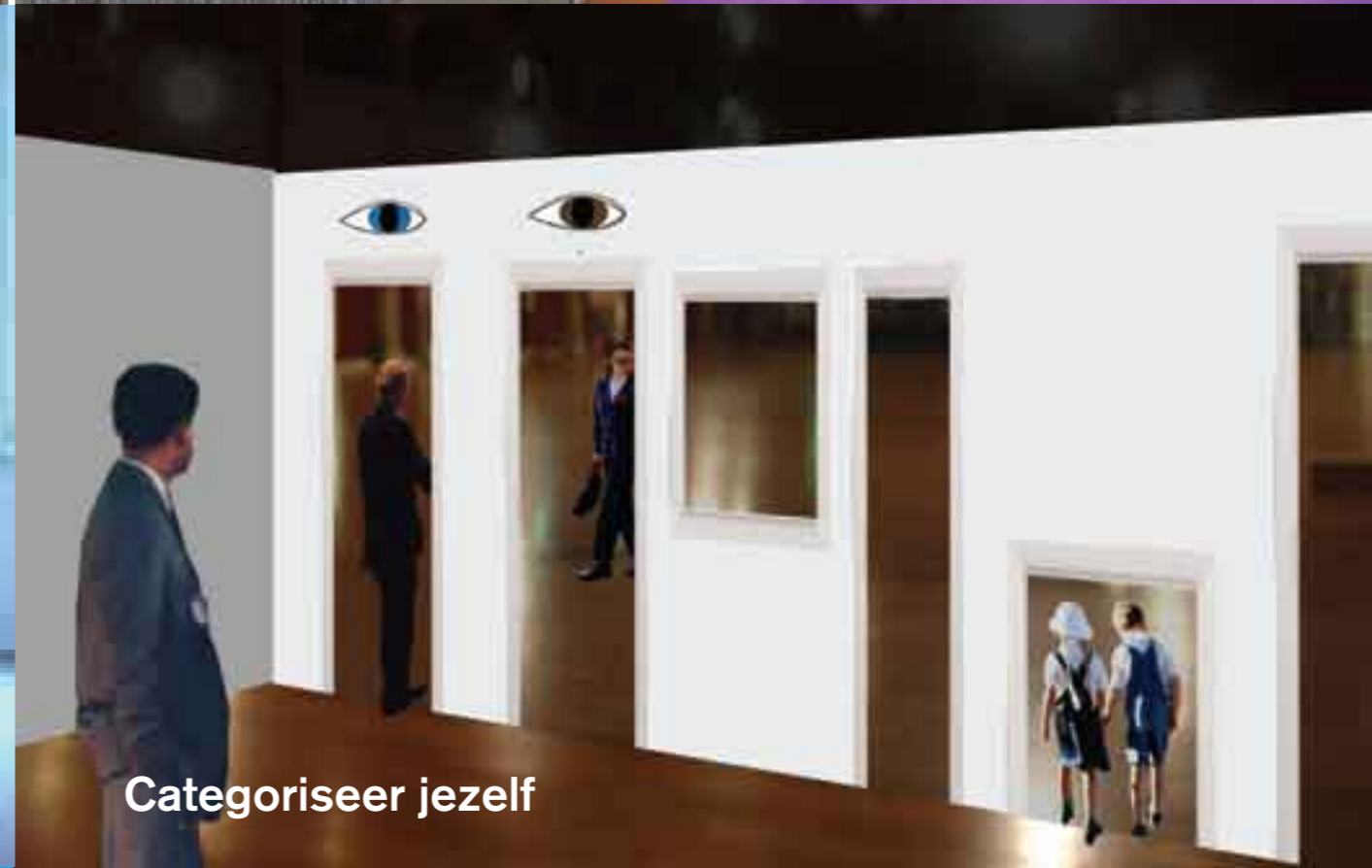
Ontwerp je ideale samenleving

Ontwerp jezelf

Kijk naar jezelf

Categoriseer jezelf

Voldoen de huidige normen en waarden?

Of geven we zelf betekenis aan culturele diversiteit, maakbaarheid en nieuwe technologieën?

Second Time Broken
Remix Dance Company
2006. *Choreografie*
Adam Benjamin

NEVENPROGRAMMA EN EDUCATIEF TRAJECT

Een wervelend parallelprogramma diept de thematiek van de tentoonstelling verder uit. Dit programma heeft een sterk educatief karakter. Het biedt kansen voor verbreding naar andere culturele en wetenschappelijke terreinen, zoals theaters, filmzalen en debatcentra. Niet alleen in Amsterdam, ook in andere plaatsen in Nederland.

Specifieke doelgroepen van het parallelprogramma zijn studenten, scholieren en medewerkers van (hogere) onderwijsinstellingen. Centraal staat **het creëren van (h)erkenning voor mensen die op basis van gezondheid, validiteit of gedrag afwijken van de standaard**. Dit stimuleert beeldvorming, gedrag en maatschappijverandering.

Het parallelprogramma bestaat uit:

- In samenwerking met het Consortium en Tumult in Utrecht. Gesprekken tussen wetenschappers, kunstenaars en de onmisbare derde groep: toeschouwers, consumenten en cliënten. Dit ter voorbereiding van een bezoek aan de manifestatie.
- Gedurende de tentoonstelling zal een symposium in de Beurs van Berlage worden georganiseerd in samenwerking met het Rathenau Instituut, in samenwerking met Deelnemers zijn kunstenaars, wetenschappers, schrijvers, managers,

activisten, politici en anderen.

- Educatief arrangement voor groepen ter voorbereiding op een rondleiding door de tentoonstelling in de vorm van een workshop of lezing.
- Educatief arrangement voor het voortgezet onderwijs, als onderdeel van het vak culturele en kunstzinnig vorming met onder andere lesbrieven, een rondleiding en speciale opdrachten.
- Stimulering van thematische programma's van bioscopen en filmhuizen, het International Documentary Filmfestival Amsterdam (IDFA) en/of het Internationaal Filmfestival, Stadsschouwburg Amsterdam en andere theaters, muziekcentra en poppodia.
- Een tiental lezingen en gastcolleges op hogescholen en universiteiten, onder andere binnen de bestaande Studium Generale-activiteiten.
- Aangezwengelde debatten over samenleving, kunst, wetenschap en handicap op gebruikelijke én ongebruikelijke plekken.
- Educatief traject voor het voortgezet onderwijs, in het kader van CKV, met onder andere 'de mobiele stad', een format ontwikkeld door Waag Society, en digitale lesbrieven.

COLOFON

Niet Normaal · Difference on Display
© december 2007

Correspondentieadres

Naam organisatie: Stichting Niet Normaal
Correspondentieadres: P.O. Box 1446
Postcode: 3500 BK
Vestigingsplaats: Utrecht
Vestigingsjaar: 2007
Nummer KvK: 30232627
Website: www.nietnormaal.com
Bank/gironummer: n.n.b.
Telefoonnummer: 030-2733323
E-mail adres: info@nietnormaal.com
Telefoonnr. overdag: 06-15435700
Bereikbaar op dagen: alle dagen
Contactpersoon: Ine Gevers
E-mail contactpers.: ine.gevers@wanadoo.nl
Telefoon: 06-15435700
2de contactpersoon: Frank Lubbers
E-mail contactpers.: franklin.lubbers@gmail.com
Telefoon: +32473465009

Ontwerp boekje

Kossmann.dejong

FINANCIËN

De initiatiefnemende organisaties hebben reeds geïnvesteerd	€ 231.000
Financiering voortraject door Fonds BKVB, VSB en Revalidatiefonds	€ 137.000
De haalbaarheidsfase is inmiddels afgesloten.	
De balans over 2007 is 0 - 0.	
Investering diverse werknemers september/oktober 2007	€ 67.760
Eigen bijdrage doorstart november 2007	€ 48.100
Aan eigen inkomsten wordt verwacht	€ 375.000
Sponsoring en in natura door partners	€ 953.000
Fondsen, onder wie VSBfonds, Mondriaan Stichting, SNS Reaal fonds, Prins Bernard Cultuurfonds, Stichting Doen, AFK	€ 1068.140 +

De totale begroting bedraagt

€ 2880.000

